

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Філологічний факультет
Кафедра сучасної української мови

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

ЕТНОЛІНГВІСТИКА
(вибіркова)

Освітньо-професійна програма: «Українська мова та література»

Спеціальність: 014 Середня освіта

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Мова навчання: українська

Розробник: доктор філологічних наук, професор кафедри сучасної української мови *Руснак Наталія Олександрівна*

Профайл викладача (-ів)

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=Pw8PiOgAAAAJ&hl=uk>

Контактний тел. 095-67-37-929

E-mail: n.rusnak@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle

Консультації

Очні консультації: вівторок з 13.00 до 14.00.

Онлайн-консультації за попередньою домовленістю:
середа з 13.00 до 14.00.

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Курс «Етнолінгвістика» є одним з основних у структурі професійної підготовки майбутнього фахівця. Звернення до витоків нації є однією із причин посиленого інтересу до етнолінгвістики, оскільки вона (етнолінгвістика) вивчає зв'язки між культурою та мовою. Крім того, мова сама є одним із найважливіших показників культури. У курсі «Етнолінгвістики» студенти повинні усвідомити інтегральну основу етнолінгвістичних досліджень, роль мови у проблемі мислення – мова (яка підкреслюється теорією лінгвістичної відносності).

2. Мета навчальної дисципліни: Курс «Етнолінгвістика» повинен сформувати у студентів бачення своєрідної неповторності української мови, зумовленої психо-фізичним (ментальним) складом нації (йдеться про специфічні риси МКС українців); центральна проблема «Етнолінгвістики» – проблема номінації – дасть змогу по-новому, на міждисциплінарній основі, розглянути лінгвістичні питання синонімії, етимології слова, запозичення, неологізмів, вторинної номінації тощо. Ілюстративний матеріал курсу увиразнює особливості духовної та матеріальної культури українців.

3. Пререквізити. Сучасна українська мова. Діалектологія. Історія української мови.

4. Результати навчання

Загальні компетентності:

ЗК 1. Уміння вільно і грамотно здійснювати усну й письмову комунікацію українською мовою.

ЗК 3. Уміння формувати системний підхід у ставленні до минулого, сучасного та майбутнього України, цінувати культурно-історичні та морально-етичні надбання українського народу, виявляти повагу до різноманіття релігій і етнокультур.

ЗК 4. Здатність до критичного та абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 5. Здатність розвивати творче мислення, потребу в постійному інтелектуальному самовдосконаленні, зокрема до вибудовування та втілення власної стратегії навчання упродовж життя (навчання та самоосвіта), коригування власної професійної діяльності в контексті основних професійних вимог до вчителя. **ЗК 6.** Здатність до ефективного спілкування та опрацювання фахової літератури іноземною мовою.

ЗК 7. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя/

Фахові компетентності:

ФК 9. Здатність виявляти розуміння предмета, структури і ролі лінгвістики у формуванні сучасної наукової картини світу; мати чітке

уявлення про походження мови, принципи і механізми її функціонування й розвитку, системний і антропоцентричний підходи в мовознавстві; усвідомлювати роль мови в житті соціуму; вміння розвивати в учнів, здобувачів вищої освіти необхідні мовнокомунікативні компетентності, володіти сучасними мовознавчими термінами та поняттями.

ФК 10. Знання історії виникнення слов'янської писемності, основних процесів виникнення, формування і становлення української мови, вміння працювати з текстами давніх писемних пам'яток і вдало перекладати їх на сучасну українську мову.

ФК 11. Знання теорій української фонетики, фонології, морфології, лексикології, фразеології, лексикографії, синтаксису; вміння інтерпретувати та обґрунтувати думки різних дослідників з відповідної проблеми.

ФК 12. Знання змісту поняття «комунікативна якість мовлення»; системи функціональних стилів сучасної української мови; науково-теоретичних основ розвитку й вдосконалення мовленнєвої культури.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Вільно володіти українською мовою, вміти послуговуватись нею у професійному спілкуванні.

ПРН 2. Розуміти основні тенденції історичного розвитку українського народу, аргументувати власну позицію щодо дискусійних питань української історії та сучасного суспільного життя.

ПРН 6. Ефективно знаходити необхідну інформацію, послуговуючись різними джерелами, критично оцінювати та інтерпретувати її.

ПРН 12. Організовувати та проводити дискусії на фахові (мовознавчі та літературознавчі), культурологічні та суспільно-політичні теми.

ПРН 14. Аналізувати мовні та літературні явища у взаємозв'язку і взаємозалежності.

ПРН 15. Застосовувати комплекс здобутих філологічних знань для розв'язання професійних завдань.

ПРН 17. Аналізувати мовні одиниці, визначати їх взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.

ПРН 18. Аналізувати й інтерпретувати художні твори української та зарубіжної літератури й усної народної творчості.

У результаті вивчення курсу студенти повинні:

знати: теоретичні засади етнолінгвістики;
теорію лінгвістичної відносності;
визначення основних понять етнолінгвістики;
структуру мовної картини світу;
концепцію слова О.О. Потебні;

вміти: здійснювати етнолінгвістичний аналіз тематичної групи лексики;
- здійснювати етнолінгвістичний аналіз лексики, що відображає духовну культуру;..

- знаходити внутрішню форму слова, яка вказує на характер мислення нації;
- аналізувати запозичені номінації;
- аналізувати фразеологізми та прислів'я, які відображають ментальність нації.....

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	Годин	Лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	4	2	3	90	16		14		54	6	Екзамен
Заочна											

5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	90	16	14		6	54						
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1. Теоретично-мовознавчі засади етнолінгвістики											
Тема 1. Теоретичні засади етнолінгвістики		2		2	1	7						
Тема 2. Проблема номінації		2		2	1	7						
Тема 3 Етнолінгвістичний аналіз матеріальної культури		2		2	1	7						
Тема 4 Етнолінгвістичний аналіз духовної культури		2		2	1	7						
Разом за ЗМ1		8		8	4	28						
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 2. Українська мова крізь призму етнолінгвістики											
Тема 5. Внутрішня форма як визначальний чинник культурологічних назв		2		2	1	7						

Тема 6. Етнолінгвістичний аспект запозичених назв в українській мові		2		2	1	7						
Тема 7. Будова української мовної картини світу		2		2		7						
Тема 8. Паремії – ключ до народної психології		2				5						
Разом за ЗМ 2		8			2	26						
<i>Усього годин</i>		16	14		6	54						

5.3. Зміст завдань для самостійної роботи

№	Назва теми
1	Державотворча функція мови.
2	Етнолінгвістичні погляди Е.Сепіра.
3	Етнолінгвістичні погляди Б.Уорфа
4	Досягнення української етнолінгвістики
5	Польська етнолінгвістики: постаті, досягнення
6	Американська етнолінгвістика
7	Етнолінгвістичний аналіз тематичної групи «транспорт»
8	Етнолінгвістичний аналіз тематичної групи «жіночі прикраси»
8	Етнолінгвістичний аналіз тематичної групи «будівлі»
9	Етнолінгвістичний аналіз тематичної групи «різдвяний цикл»
10	Етнолінгвістика і діалектологія: точки перетину
11	Етнолінгвістика і соціологія: точки перетину
12	Етимологія: наукова і народна
13	Загадки як об'єкт дослідження етнолінгвістики
14	Народні молитви як об'єкт дослідження етнолінгвістики
15	Етнолінгвістичний аналіз тематичної групи «колір»
16	Українські символи
17	Архетипна основа символів

5.4. Тематика індивідуальних завдань

№	Назва теми
1	Передумови виникнення філософії мови В.фон Гумбольдта
2	Інтегральний характер етнолінгвістики
3	Семна структура слова
4	Етимологічний аналіз як складник етнолінгвістичного аналізу
5	Внутрішні форми слів – причина синонімії
6	Каламбур як лінгвістичний прийом

6. Система контролю та оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- контрольні роботи;
- стандартизовані тести;
- реферати;
- есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- контрольні роботи.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни.

Мінімальний пороговий рівень оцінки варто визначати за допомогою якісних критеріїв і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку використовуваної числової (рейтингової) шкали).

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)								Кількість балів (залік)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	40	100
7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5		

T1, T2 ... – теми змістових модулів.

5. Рекомендована література

Основна

1. Аркушин Г. Волочебне на Західному Поліссі. *Велике лядо. Збірник статей, присвячений 60-річчю доктора філологічних наук, професора Миколи Васильовича Никончука*. Житомир, 1997. С. 20–28.
2. Бартминьский Е. Языковой образ мира: очерки по этнолингвистике. М.: „Индрик”, 2005. 528с.
3. Бігусяк М. Із спостережень над весільною лексикою гуцульського говору. *Гуцульські говірки: Лінгвіст. та етнолінгвіст. дослідж.* Л., 2000. С.125–148.
4. Гірц К. Інтерпретація культур: вибрані есе. Київ, 2001.

5. Говірки чорнобильської зони. Системний опис / Гриценко П.Ю., Воронич Г.В., Дорошенко Л.І. та інші. Київ, 1999. 271 с.
6. Гриценко П. Ю. Ареальне варіювання лексики. Київ, 1990. 269 с.
7. Єрмоленко С.Я. Фольклор і літературна мова. Київ, 1983.
8. Жайворонок В.В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти досліджень. *Мовознавство*. 2003. № 5. С. 48–63.
9. Жайворонок Н.В. Українська етнолінгвістика: Нариси: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. Київ : Довіра, 2007. 262 с.
10. Зубов М.І. Слов'янська квазітеонімія старшої доби: рожаниця, род. *Мовознавство*. 1998. № 2–3.
11. Іларіон митрополит (Огієнко І.І.). Дохристиянські вірування українського народу. Київ, 1992.
12. Карпенко Ю.О. Етюд про долю. *Мовознавство*. 1999. № 4–5.
13. Кісь Р. Мова, думка і культурна реальність (від Олександра Потебні до гіпотези мовного релятивізму). Львів, 2002. 304 с.
14. Ковальчук О.В. Українське народознавство. Київ, 1994.
15. Конобродська В. Етнолінгвістичний аспект дослідження традиційної культури. *Волинь – Житомирищина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем*. Вип. 6. Житомир, 2001. С. 118–133.
16. Конобродська В. Курсова і дипломна роботи з етнолінгвістики: Навчальний посібник. – Житомир, 2003. 236с.
17. Кононенко В.І. Мова і народна культура. *Мовознавство*. 2001. № 3. С.62–69.
18. Кононенко В.І. Символи української мови. Івано-Франківськ, 1996.

6. Інформаційні ресурси

1. aryl-2008-15-10p *Дядищева-Росовецька Ю. Б.* ЕТНОЛІНГВІСТИКА В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ Є. БАРТМІНСЬКОГО
2. rsh-2007-7-8-16p Шарманова Н. Етнолінгвістичні студії як засіб формування соціокультурні компетенції майбутнього словесника.
3. <http://levchenko.eu/index.php/2012-05-30-16-47-18/2016-05-03-08-52-44/2016-05-03-10-04-21/40-2013-04-05-13-51-18>
4. Етнолінгвістика та лінгвокультурологія: специфіка об'єкта та завдань/Режим доступу
5. Npkpnu-fil-2012-31-13 *Г.І. Гримашевич* АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ СЕРЕДНЬОПОЛІСЬКИХ ГОВІРОК
6. Npkpnu-fil-2010-23-49 Руснак Ю.М. ЛЕКСИКА ОБРЯДУ НАРОДИН У БУКОВИНСЬКОМУ ДІАЛЕКТІ
7. <http://nte.etnolog.org.ua/zmist/2018/N1/5> Белей Л. Русинська мова на теренах центральної Європи.
8. http://dspu.edu.ua/native_word/wp-content/uploads/2016/04/2012-14 В. Грещук, В. Грещук. Наддністрянський діалект у мові новел та оповідань Богдана Голода.
9. <http://www.volynpost.com/news/150605-vandity-karabkatysia-telebendaty-nezvychna-volynska-govirka> Гвандіти, карабкатися, телебендати:

незвична волинська говірка.

10. <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/2297> [Н.Коваленко](#). Лексика подільських говірок у «Словарі української мови» Б.Грінченка.
11. <https://www.nasze-slowo.pl/yak-boykayut-boyki> Як «бойкают» бойки.
12. <https://core.ac.uk/download/pdf/42975879>. [Т.Щербина](#). Походження говірок середньонадніпрянського-степового порубіжжя у світлі ареалогії.
13. <http://jvestnik-b.donnu.edu.ua/article/view/2568>. [Мартинова](#) Г.І. Інтерпретація етнофразем у діалектному тексті.